

ПАЙШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОЛАЛАР ЖАМГАРМАСИ ҲАФТАЛИГИ

БАҲОСИ 2 СЎМ

ТАКЛИФ

Шу йилнинг 1 июн — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни «Ўзбекистон—Польша» уюшмасининг таъсис конференцияси бўлиб ўтди. Уюшма икки давлат ўртасида маданий ҳамда иқтисодий алоқаларни ўрнатиб билан бирга, хайрия ишларини ҳам йўлга қўйган.

Уюшма президенти Х. Богоутдиновнинг айтишича, Ўзбекистон Болалар жамғармасига 22—28 июн кунлари Польшанинг Краков шаҳрида болалар ногиронлиги, даволаши ва уларнинг жамиятда мoshуви муаммоларига бағишланган 1—Оврупо конгрессига қатнашиш ҳуқуқини берувчи таклифнома топширилди.

ПОДШОЛИКНИНГ БИР КУНИ

Халқаро Болалар куни Термиз шаҳар «Дўстлик» маданият ва истироҳат боғи тамоман болалар инон-ихтиёрида бўлди. Шу куни катталар — қулга, болалар — шоҳга айланди. Қичкинтойлар богда мазза қилиб ўйнаб-қулишди, музқаймоқ, ширинликлар танаввул қилишди. Уларга китоблар, ўйинчоқлар улашилди. Вилоятдаги болажон, савобталаб корхона, ташкилот ва хўжаликлар ана шу тadbир учун жами 80 минг сўм хайр қилишди, деб хабар беради мухбиримиз М. АБУЛҒАЙЗ.

БОЛАЛАР БОҒИ

Шу куни Жиззах вилоят Октябрь тумани маркази — Зафарободда «Болалар боғи»нинг очилиш маросими катта байрамга айланиб кетди. Богдаги турли электр ўйинчоқ-уловлар, аргимчоқлар болаларнинг хизматида бўлди. Туман касаба уюшмаси ва меҳнат жамоалари байрамда иштирок этган 41 етим ва ночор боланинг ҳар бирига 500 сўмлик кийим-кечак совға қилди. Жамғарма банкида етим 20 бола номига 200 сўм бадал билан шахсий ҳисоб жамғармаси очилди. Туманлик фермер Ширин Алиева қизалоқларга яхши ниятлар билан, ҳар бир келин энтиқиб ўрайдиган, 20 япон рўмоли, ўғил болаларга эса 1500 сўм пул ҳадя этди. Туман ҳокимлиги раҳбарлари шу куни уюштирилган хайрия жамғармасига ўзларининг бир ойлик маошларини ўтказдилар. Ҳокимлик ва хўжалик раҳбарлари 41 боланинг ҳаммасини ўз оталиқларига олишди.

Р. ЮНСОВ

Суратчи: А. ТУРАЕВ

ҚУРБОН ҲАЙИТИНГИЗ МУБОРАҚ

«МЕҲРИБОНЛИК» МУКОФОТЛАРИ

«Наврўз» хайрия жамғармасининг мазкур мукофоти болаларнинг ҳаётини сақлаб қолган, оғир шароитларда бошқаларга мурувват кўрсатаётган, эл-юртга меҳрини бераётганларга ва шунингдек, меҳр-мурувват мавзусидаги энг сара асарлар муаллифларига берилади.

Олий мукофот — 10 минг сўм.

Биринчи даражали мукофот — 5 минг сўм.

Иккинчи даражали мукофот — 3 минг сўм.

Учинчи даражали мукофот — минг сўм.

Мукофотлар илк бора эгаларини топди. Навоий туманидаги оилавий болалар уйи мудираси Мунаввар Пардаева 17 (4 нафари ногирон) болани ўзи тарбияляпти. Тошкент шаҳрининг Ҳабибий кўчасида яшовчи Ҳамрохон Раҳмонова беш болани (ҳаммасининг кўзи ожиз) тарбияляпти. Бу икки

онахонга олий мукофот берилди.

Биринчи даражали мукофот Ўзбекистон ногиронлар жамияти раиси, иккинчи гуруҳ ногирони Содиқ Убайдуллаевга насиб этди. Тошкент вилояти Зангиота туманининг «Ўзбекистон» жамоа хўжалигида истиқомат қилувчи Муҳаббат Қаримова 4 ногирон боласини меҳр-ла тарбияляпти, Андижон вилояти Жалоқудуқ туманидаги «Ҳақиқат»

жамоа хўжалиги аъзоси Шакархон Қодирова 22 йилдан буён тўшакда ётиб қолган турмуш ўртоғини асраб-авайлаб, парвариш қилаётгани боис биринчи мукофотга лойиқ топилдилар.

Иккинчи мукофотга «Меҳрибонлик» ишлаб чиқариш маркази раҳбари Галина Пектерёва сазовор бўлди. Бухоролик шоир (ногирон) Муҳаммаджон Шарипов ва кўпгина меҳридарё инсонлар ҳам мукофотдан баҳраманд бўлдилар. Эндиги мукофотлар

Мустақиллик куни бериладиган, бундай инсонларни топишда эса «Оила ва жамият» газити фаол кўмаклашадиган бўлди. Таҳририятга шаҳар ва қишлоқ маҳалла кўмиталари ҳам тавсияномалар йўллашлари мумкин. Шундай тавсия тарикасида ёзилган энг яхши мақола учун «Наврўз» хайрия жамғармаси 5 минг сўм мукофот ваъда қилди. Хатларингизни кутамиз.

Манзилимиз: 700029. Тошкент ГСП. Намойишлар хёбони — 1. «Оила ва жамият»

НАВОЙИ ҲАЖГА

БОРГАНМИ?

Алишер Навойининг «Бадоеъ ул-васат» девонидаги бир ғазал қуйидаги матлабга эга:

Эй муғанний, тут «Ироқ» оҳангию кўргуз «Ҳижоз», Ким, Навойи хотири бўлмиш Хуросондин малул.

Байтнинг мазмуни: Эй чолғучи, «Ироқ» мақомини чал, сўнгра «Ҳижоз»ни, Навойининг Хуросон мулкидан кўнгли қолган...

Бироқ шу билан чекланасан, асл маънидан, ғазалда илгари сурилган ғоядан буткул узоқлашган бўлур эдик. Байтда шоир шахси ва яшаган даври, Ҳусайн Бойқаро билан боғлиқ муҳим ижтимоий масала хусусида сўз бораётибди. Маълумки, Навойи кўнглида йигитлик давридаёқ пайдо бўлган муборак ҳаж сафари орузи ҳаётининг сўнги йилларида қайта янгиланган, борган сари кучайган эди. Шоир бу истаги, ўй-кечинмаларини ғазалларида ҳам тез-тез тилга олган, буюк Макка ва Мадина шаҳарларини ўз ичига олган Ҳижоз сари интиланган эди. Лекин дўсти Ҳусайн Бойқаро ҳар доим, бир сафар ҳатто Ҳиротнинг барча таниқли аъёнлари шоирни бу улугъ ниятидан қайтариб, сафарни орқага чўзишганди. Улар Навойидек бетакрор фасоҳат соҳиб, давлат арбоби, Хуросон ва унинг атрофларида ҳам катта нуфузга эга зотнинг Ҳиротда қолишини исташарди. Ҳусайн Бойқаро эса ўз дўстини муборак сафардан қайтарар экан, бирда йўлнинг хатарли эканлигидан огоҳ этган бўлса, бирда Навойидек тадбиркор, маслаҳатгўйидан ақралишни истамаган бўлса керак. Ҳусайннинг бир ғазалида шу фикрни ифодалган ҳам эди:

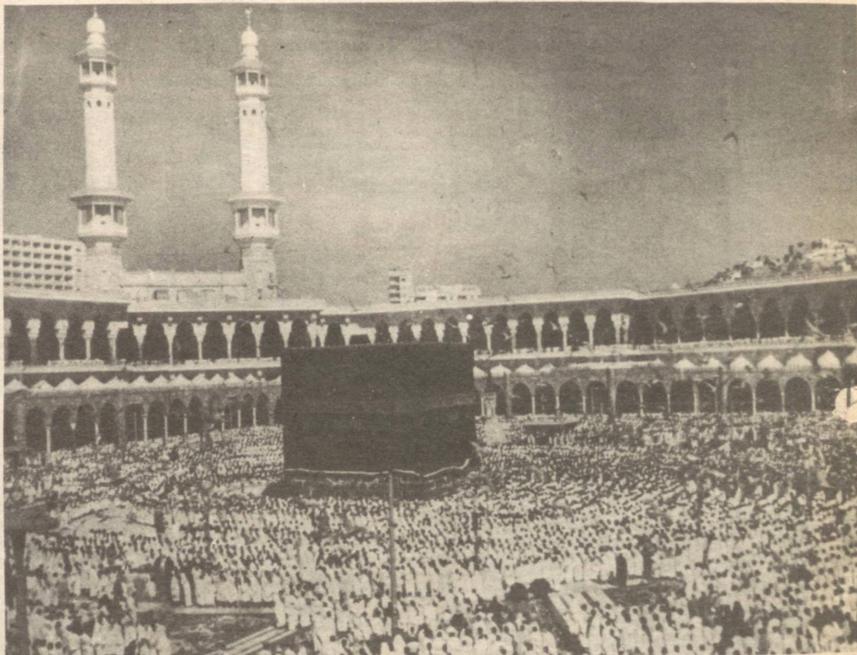
Эй, Ҳусайн, эл саломат кўйидин бўлғайин жало, Гар Навойи янглиғ оҳанги Ҳижозимни десам.

Навоийнинг ҳажга бормасликка розилик бериши бежиз эмасди. Шоир она юрти Хуросоннинг тинчлиги, дўсти Ҳусайн Бойқаро салтанатининг мустақамлиги, темурийларнинг инқирозга учрамаслигини жуда-жуда истаган, ўз ишончида собит турганди:

Навоий бўлмасига азми Ироқу Ҳижоз, Магар назоҳати мулки Хирий эрур боис.

Аммо темурий подшоҳлар орасидаги маънавий бўҳронлар, салтанатдаги баъзи ноҳомиз ишлар, ота-болалар ёвлашувининг чеки йўқлиги шоирни чуқур қайғуга чўлдирган, фикру хаёлини ғамгинлик чулғгани аниқ эди. Шундай кезларда «Навоий хотири Хуросондин малул» каби сатрларнинг ёзилиши табиийдир. Қалби озурда, жафокаш шоир тезроқ Ҳаж сафарига йўл олса-ю, Ироқдан ўтиб, Ҳижозга етса. Оллоҳ уйи ва пайғамбар қабрини тавоф қилиб дарди юрагига малҳам топса.

Яна ғазалда зоҳир бўлган ишоратларга назар ташлаимиз. Байтдаги «Муғанний» — бу ерда фақат чолғучи, созандагина эмас, кишига завқ, оромбахш «оҳанг»лар бахш этувчи, «малул»лик — хафгарчиликдан кутқарувчи ҳамдир. «Ироқ» сўзи ўн икки мақомдан бирининг номигина эмас, балки Ҳижоз йўлидаги мамлакат ҳамдир. Бу куйлар, асосан танбур созида жиро этилган. «Танбур» сўзининг луғавий маъноси «дилни қитқловчи» (тан) — дил«бур» — қитқловчи) деган маънони англатади.

Суратчи: А. ТУРАЕВ

ОЛЛОҲНИНГ УЙИ

Демак, байтда, шоир дилни титратувчи эй халоскор куйчи, унинг Хуросондан малолланган, озурда қалбига ҳаловат бахш эт — «Ироқ» оҳангини тут, «Ҳижоз» оҳангини кўргаз — дейилмоқда. «Ҳижоз» — ўн икки мақомнинг бири сифатида Мовароуннаҳр ва Хуросонда «Сеғоҳ» номи билан машҳур бўлган, «Ҳижоз» мақоми кишилардаги ҳам қувончли, ҳам қайғули кайфиятларни ифодалар экан. Англашила-

дики, Навойи «Ҳижоз» — Каъбага етишса, муроди ҳосил бўлади, «малул» кўнгли таскин топади. Аммо она-Ватанидан ажралиш, уни ташлаб, ҳижратга кетиш шоир кўнглига ғашлик солади. مانа, Навойи қўллаган тажнис санъати ва ундан келиб чиқадиган мухтасар хулоса.

Шоир ўзининг оруз-истаги, руҳий кечинмалари ва мунис ҳолатларини ана шундай чуқур ва ёрқин ифодаларда акс эттиради. Навойи учун Хуро-

сон — она-юрт. Замон алғов-далғов, темурийлар салтанати устида қора булутлар пайдо бўлган машҳум бир пайтда, Навойи бутун хаёли, ўй-ташвиши ва «иктидорини шу буюк заминга, шу улугъ миллатнинг камолига бағишлашни ҳамма нарсадан устун» деб билган бўлса, ажаб эмас, Хуллас, ҳаж улугъ шоиримиз учун армон бўлиб қолган эди.

Тўйғун ХОЛМАТОВ
Қарши Давлат дорилфунуни

ЕТТИ КУН

БАЛЛИ!

Денов шаҳри жомеъ масжидида ўн беш ёшгача бўлган қори болаларнинг Қуръони Карим тиловати бўйича беллашуви ўтказилди. Унда Бойсун туманидан ташриф буюрган 11 яшар Максуд қори Бобохон ўғли голиб чиқди ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди.

«ОИЛА» — ЧЕТ ЭЛДА

Газитимизнинг халқаро майдондаги обрўйи ошмоқда. Жумладан, Олмаотада қозоқ ва ўрс тилларида нашр этилаётган «Азия» халқаро газитининг сўнги сонларида «Оила ва жамият»да чоп этилган хабарлардан гўзал бир йўсинда фойдаланилган. Улуғ Турон шоири Улжас Сулаймонов раҳбарлигида чиқаётган бу ҳафталик жамоаси яқинда яна бир мақоламини кўчириб босиш ниятида.

Дарвоқе, ниҳоятда қизиқарли материалларга бой «Азия» жумҳуриятимиз газит дўконларида ҳам бир зумда сотилиб кетмоқда.

«МАГНА»МИ Е «МОСКВИЧ»!

Зангиота туманида яшовчи бир жанобнинг кечки пайт ўйрлаб кетилган «Москвич» машинаси тонгда ўз жойида пайдо бўлиб қолди. Машина бу-бутун, жиҳозларга қўл теккизилмаган, фақат... чет элда чиқарилган «Магна» сигареталаригина йўқ экан, холос.

АМИР ОЛИМХОННИНГ КУЁВИ

Бухорога келди. Энди она юртида яшамоқчи. «Қайнотамиз Бухоро озода бўлгач, инқилобчилар вайрон қилган осори атиқларни таъмирлаш учун пул васият қилиб қолдирган эди. Пулни Бухоро соадати учун сарфламоқчимиз», — дейди куёв.

Куёв Асадулло Толибининг Санд Олимхон қизи (Солиҳадан) тўрт ўғил, тўрт қизи бор.

БОШҚОРОҒУ БЎЛГАНДА

Қишлоқ хотин-қизлари кенгашига аъзо бўлганим боис бир аёл олдимга келиб, икки боласининг ногиронлиги ҳақида маълумотнома беришмани илтимос қилди. Болаларнинг оёқ-қўли бус-бутунлиги учун аввалига ҳайрон бўлдим. Шунда у болаларининг кўзи кундузи яхши кўрмаслигини айтди. Дарҳақиқат, икки фарзанднинг (бири ўғил, бири қиз) сочи, киприклари, ҳатто, терисининг ранги ҳам оппоқ эди. Нега шундайлигини ҳеч ким аниқ билмасди.

Маълумотнома бериш баҳонасида унинг уйига бордим. Шароитни ўрганишга ҳаракат қилдим. Аслида унинг фарзандлари тўрт нафар — уч қиз, бир ўғил бўлиб, икки ўртанчисининг бадани, сочи, киприклари оппоқ эди. Ҳақиқатдан ҳам кундузи нур уларнинг кўзларини қамаштирар, натижада яхши кўра олмас эканлар. Кечаси эса яхши кўришаркан. Шунингдек, барча бошқа аъзолари метёрида ишлар эди. Химия-биология соҳасида ўқитувчиман. Болалардаги

бу нуқсоннинг сабабини суриштириб, ўргана бошладим. Унинг гапларидан шундай хулоса келиб чиқди: аёл фарзандларига балиққа бошқоронғи бўлган экан. Лекин уйда ҳеч қандай шароит бўлмаган. Қайнонаси билан доимий жанжал туфайли (эрнинг бўшанглиги ҳам бунга сабаб) кўнгли тусган ўша балиқни сўрай олмаган. Топиб олиб келишга пули бўлмаган. Кўнгли тусаб-тусаб... ўтиб кетган. Соч-туки оқ фарзанд туғилган. Узи худонинг бергани шу-да, деб юраверган. Қарангки, учинчи фарзанда ҳам балиқни кўнгли тусайди. Яна ўша аҳвол. Қолаверса, балиқни шаҳардан келтириш керак. «Ҳокимият» қайнонанинг қўлида, Унга бир оғиз гап айтишга яна кўрққан. Хуллас, бу фарзанднинг ҳам нуқсонни аввалгидек. Биласизми, нега шундай? Одам организми ўзига етишмаган моддаларни озиқлар орқали талаб қилади. Бу жараён айниқса хомилдорлик пайтида кучли кечади. Она қорнидаги пайдо бўлаётган зурриёда балиқ тар-

кибидаги модда етишмаган ва уни талаб қилган бўлса ажаб эмас. Натижада бола нуқсонли туғилган.

— Узимнинг бу тахминимга авваллари... ишонмасдим, — дейди аёл. — Лекин шундан сўнг катта жанжал бўлди. Ҳозир бошқа жойда яшаймиз. Хўжалигимиз алоҳида. Бу гал кўнглим тусган нарсани топиб едим.

Дарҳақиқат, кенжа қизининг соч-киприклари қопқора. Яқинда «Оила ва жамият»да шунга ўхшаш фикрни ўқигандим, лекин мақолада аниқ мисол келтирилмаганди. Мана сизга жонли далил.

Хурматли эркаклар! Ерларингиз кўнглидаги гапини фақат сизларга айтади. Уша пайтда сўралган таомини ерининг остидан бўлса ҳам топиб келинг. Тополмасангиз, бўлажак фарзандингизнинг нуқсонли туғилишига сабабчи бўлиб қоласиз.

Марям МАДАМИН қизи
муаллима,
Тайлоқ тумани

ОДАМКУШ

56 ёшли судланувчи Андрей Романович Чикатиловнинг 12 йил давомида содир этган қотилликлари даҳшатини ҳеч бир сўз билан ифодалаб бўлмайди.

Унга нисбат бериладиган таржимаи ҳол оддийгина: меҳрибон эр, вояга етган икки фарзанднинг отаси, олий маълумотли педагог, Москва Давлат дорилфунуни ҳуқуқшунослик куллиётининг салкам толиби (кўрикдан «йиқилган»), собиқ марксизм-ленинизм дорилфунунининг тингловчиси, собиқ коммунист, сўнгги йилларда таъминот соҳасида ишлаган...

Ҳакам Л. Акубжановнинг берган саволларига Чикатило кўзларини юмган ҳолда мингирлаган кўйи жавоб қайтаради:

— Терговда ҳаммаси батафсил ёзилган: ҳеч нарса қўшмайман. Қолаверса, ордан анча вақт ўтди, майда-чуйда тафсилотларни эслай олмаيمان...

Залда ўтирганлар жиноят тафсилотларини айбланувчининг ўз оқидан эшитмаётганлари, бу вақтда унинг юз ифодасида қандай ўзгаришлар содир бўлишини кузата олмаётганларидан ғазабланишади.

Ҳакам сўроқ қайдномаларидан қотилликлар қай йўсинда амалга оширилганлигини батафсил ўқиб эшиттиради. Қотил қўлида ҳалок бўлган навбатдаги киз ёки йигитнинг онаси юракни ёргудай ваҳшат билан қичқиради. «Нега сиз мурданнинг тилини қиймаладингиз?», «Улган йигит танасини нима учун тилка-пора қилдингиз?», «Жинсий аъзоларини кесиб олгандан сўнг нима қилардингиз?» каби саволлар жавобсиз қолади. Қотилнинг қонсиз юзига тикилиб, унинг лаблари билинар-билимас қийраётганини пайкайсиз. Залдаги мелиса йигитлар бехитёр қадларини тик татишиб, қўлларидоги тўқоқларини маҳкамроқ қисадилар. Ҳакам ўзини тутолмай, жазава билан айбланувчига юзланади: «Нега, нега, қандай мақсад билан... нима учун шунча қон тўқдингиз?»

Чикатило бесўнақай, бесаранжом ва камсуқум одам бўлиб, доимо ўзини кўпчиликдан олиб қочар, ғалати одатлари ҳам йўқ эмасди; онанизм (шаҳвоний ҳирсини ўз-ўзига таъсир қилиш орқали қондириш) билан шуғулланарди. (Бу иш билан машғул бўлаётган пайтда уни бир неча бор кўришган, бунинг устига қўли доим чўнтагида юрарди). Тўғри, кейинги вақтда у ҳаддан ташқари сўзамоллик қилар, гап мабодо сиёсатга бориб тақалгудай бўлса, ҳукуматни, умуман жамиятни танқид қилишни яхши кўрарди. Шахсий манфаати йўлида Чикатило ҳеч нарсадан қайтган эмас, Чунончи, уй-жой олиш учун президентга хат ёзиб, Москва борди, маҳаллий ҳокимиятни ҳам ўзининг кети йўқ аризалари билан чарчатди.

Ҳатто ҳибсга олингандан кейин ҳам тинч турмади — амалга ошмаган август тўнтаридан сўнг қамоққа олинган Лукьяновга мактуб йўллаб, унга таъна тошларини ёғдирди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, «қахрамон»имиз ўзини сўнгги пайтларда кўпинча йирик сиёсатчи ёки президент сифатида тасаввур қилганини тергов вақтида ҳам тан олди. Жамиятдаги демократик ўзгаришлар бу маълумнинг ёшлигидан қотиб қолган ички хатти-ҳаракатлари силсиласига ғалати таъсир кўрсатди. Болалик йилларида у кўролмаслик ва «ёввойи»лик касалига гирифторм бўлган. Тенгдошлари бу писмиқ билан дўст тутинишмас, аксинча уни тез-тез дўпслаб туришарди.

Уз тақдирдан ўқиниб, маккажўхоризор ичида беозоргина пиқиллаб йиғлаб ўтирган болакайни келгусида ушлаб оилаларга кулфат келтирган инсон қиёфасидаги маҳлуқ бўлиб чиқшини ким ҳам хаёлига келтирган, дейсиз.

«Уз «ўлжа»нгизни қавақлагандан сўнг, нима қилардингиз?» деган саволга у, қандай қилиб мурда атрофидан ўрмон бўйлаб айланиб юриши, ўлган кишининг кийим-бошини дарахтларга итқитиши, шоҳ-шаббаларни синдириб, шу аснода ўрмон ва мурда, салкам бутун дунё ўзининг фармои аъзойишида эканини ўйлаб, қанчаллик хурсанд бўлганлигини гапирарди. Чикатило тин олмайдан беқорга уни «телба» ва «аҳмоқ»қа чиқариб қўйишганини, керак бўлса, у ҳам вазиятга қараб ўзгара олиши ва истаган кишининг кўнглига йўл топа билишини ички бир фахр билан мингирларди.

Агар шотирлар ўшанда, 1984 йили шаҳарда кун бўйи аёлларга тегажўқлик қилиб, уларни кўрқитган, портфеллари пичоқ, арқон боғламлари ва вазелин бўлган ғалати бир шахсини шундоққина қўйиб юбормай, жиддий чигирчи (экспертиза)дан ўтказишганда эди, ўлганлар соани ҳозиргидан икки маротаба кам бўларди.

Шундан сўнг деярли олти йил мобайнида Чикатило ўрмонда ўзининг аксилсоний «фаолияти»ни давом эттирди. 1984 йилнинг ўзидеъ у ўн беш кишининг ёстигини қуритди. Алам қиладиган жойи шундаки, Чикатилога кузатув ўрнатилган бир кунда у иккита «мижозини «саранжом» қилди. Аслида Чикатило Шахта шахри маҳаллий тартиб посбонлари диққат-эйтиборига биринчи марта 1978 йилда, ўзининг биринчи қотили — 9 яшар қизалоқни ўлдиргандан кейин тушган эди. Қизчани у шаҳар четида, оиласидан яширинча сотиб олган пастаккина уйда ўлдирди. Унинг мурда топилган пасткамликка яқинлиги ва қотиллик юз берган тун унда чироқ ўймаганлиги ҳеч кимда шуб-

ҳа уйғотмади, Устига-устак, Чикатилони ўша кун қизалоқ билан бекатда турганини кўрган аёл унинг қиёфасини аниқ тасвирлаб берган эди. Аммо ҳақиқий қотил ўрнига бошқа бировни — олдин «ўтириб» чиққан А. Кравченкони сўроқ қилишди, дўппослашди ва «ҳамма айбига иқроор бўлган», гап — сўзсиз отиб ташлашди.

Чикатило 53 кишини ўлдиргани баробарида бир неча марта зўравонлик ҳаракатлари содир этганликда ҳам айбланмоқда.

Энг биринчи воқеа у Новошахтинскдаги мактаб-интернатда бош тарбиячи ва рус тили фанидан муаллим бўлиб ишлаётган 1973 йилда юз берган. Чикатило ўн беш ёшли ўқувчи қизни синфхонада олиб қолиб, унинг кўз ёшлари-ю ялиниб-ёловришига қарамай, ечинтирди. Худди шундай усулни у шу йилнинг ўзида ўн тўрт яшар қизга нисбатан ҳам қўллади. Бу сафар воқеадан хабар топган мактаб маъмурияти жиноятни жазосиз қолдирмасликка аҳд қилди. Жазо тариқасида Чикатилога ўз хоҳишига кўра ишдан бўшашни таклиф қилишди. Уз-ўзидан маълумки, бошига бошқа балолар ёғилмаслиги учун у ишдан кетди. Бир неча кун ўтгач, шу шаҳардаги ҳунартехника билим юрти уни ўз «бағри»га олди — яна тарбиячи бўлиб ишлаб бошлади. Бу ерда Чикатило энди ўғил балоларга осила бошлади. Кечалари ётоқхонага кириб, уларнинг юрагига ғулғула солар, биров унинг мушугини «пишт» демасди. Иш шунгача бориб етдики, Чикатило ҳеч бир ҳадиксиз аёллар ҳожатхоналарини пойлайдиган, ўқувчи қизлар билан «ғалати-ғалати» ўйинлар қиладиган, ёш қизчаларни сақич бериш баҳонаси билан ўз қароргоҳига тортқилайдиган бўлди.

Электрикдаги икки дугона йўл бўйи қандайдир амаки бир болани бекатда ўзи билан тушиб қолишга даъват этаётгани, болакай кўнавермагач, уни кўлтигидан ушлаб, силтаётганини жимгина кузатиб келишди. Яхшиямки, бу сафарги «ўлжа» чаконгина экан. Чикатиловнинг қўлидан сирғалиб чиқиб, қочиб қолишга улгурди. Агар манфур қотил ўспиринни ўзи билан олиб тушиб кетган тақдирдаям бу дугоналардан бирон иш чиқишига ишонгани келмайди одамнинг. Ҳеч бўлмаса, навбатчи мелисага хабар беришга ҳам ботинишмади. Бунинг устига, қизлар «қандайдир ўша амакини» вагонда биринчи мартаба кўришлари эмасди — барибир «гулдур гум», озгини юм».

Дугоналар тайёрагоҳ,

вокзал ва электрчка (айнан шу йўналиш)ларда дайдиб, ўзига «ўлжа» ахтарувчи одамкуш тўғрисида эшитмасликлари мумкин эмасди. Бу ҳақда Ростов рўномалари, радио ва телевидениеси аҳолини тез-тез оголантириб турганди. Шундай бўлса-да... Фақат тасодиф тўғрисида (қизларга таниш бўлган мелиса орқали) қимматли маълумот куну-тун жиноятчини қидираётган тезкор гуруҳга етиб келди. Икки кундан сўнг қизлар жиноят қидирув бўлими ходимларига Чикатилони кўрсатиб беришди.

Уша куни, 1990 йилнинг 6 ноябрида, ўрмонда ўзининг охириги «ўлжа»сини тилкалаб ўлдирган қотил «Лесхоз» бекатига келди. Утлоқда шокилмасдан оёқ кийимини тозаллади, кўзқорин териб юрганлар билан об-ҳаво, бу йилги ҳосил ҳақида гаплашди. Шу ерда навбатчиликни ўтаётган мелиса сержанти И. Рибаконинг эйтиборини Чикатиловнинг тирналган жағи ва қулоғи, боғланган бармоғи тортди. Ҳужжатини кўрсатишни сўради. Аммо кўзойнақ таққан қалин портфелли бу мужикни бутун бир шаҳар тартиб посбонлари оёққа туриб қидираётган қотил эканлигини хаёлига ҳам келтирмади. Шунинг учун Рибакон ён дафтарига бор-йўғи унинг исм-шарифини қайд қилиб қўйди, холос.

Қотил енгил тин олиб, уйига кетди. Бир неча кундан сўнг мурда топилгач, бекатда навбатчиликда турганлардан кўрсатмалар ола бошлади. Ён дафтарга ёзилган Чикатиловнинг исм-шарифи тезкор гуруҳдаги тартибчи эди — унинг изига тушишди. Бироқ Чикатило кўнгли бир нарсани сезган чоғи, ҳеч «қармоқ»қа илинмади. Бир вақтнинг ўзида қотилининг иш жойида ҳам текшириш йшлари олиб борилди: у хизмат сафарига борган жойларни номи ва вақти билан бир йўсинда мурдалар топилган кун ва жойлар тўғрисидаги маълумотлар солиштирилди. Ва ҳамма изланишлар бир-бирига мос келди. Шундан сўнг таваккалчилик қилиб ўтиришмади — қотилликларни тўғридан-тўғри тасдиқловчи фактлар бўлмаса-да, дарров Чикатилони қўлга олишга қарор қилинди. Акс ҳолда жиноятчи жуфтани ростлаб қолиши эҳтимолдан холи эмасди...

Ҳозир суд жараёни давом этапти. У ҳали узоққа чўзилса керак. Аммо бизнинг ҳужжимиз қатъий: Суд уни олий жазага ҳукм қилиши керак.

Икром ҚУРБОН АЛИ таржуманинг
[«Семья» ҳафталигининг
1992 йил, 21-сонидан.]

Бош муҳаррир:
Қулман ОЧИЛ

ТАҲРИР
ҲАЙЪАТИ:
Жуманазар
БЕКНАЗАР

Дадахон
ЕКУБОВ

Муҳаббат
ИБОДОВА

Юсуф ЗИЁД
Абдуҳошим
ИРИСБОЙ

(бош муҳаррир ўринбосари)

Тўлқин ҲАЙИТ

(масъул қотиб)

ЖАМОАТЧИЛИК
КЕНГАШИ:

Бахтиёр

ЭГАМБЕРДИЕВ

Қувондиқ

БЕРДИЕРОВ

Мейли

ЙУЛДОШЕВ

Рўзимат

САФОВЕ

Абсалом

УСАНОВ

Баҳодир

ЭШОНХОНОВ

Урол

УЗБЕК

Таҳририят

келган хатларга

ёзма жавоб

қайтармайди.

Шунингдек,

фуқаролар

билан

ташкilotлар

ўртасида

воситачилик

ҳам қилмайди.

Газетамиздан
олинган
маълумотлар
«Оила ва
жамият»дан
деб кўрсатилиш
шарт.

Газетамиз
ҳомийлари —
Тошкентдаги
«СЭВИЖ»
тижорат жамияти,
Ғаллаорол
туманидаги
«Ғаллаорол»,
Муборак
туманидаги
Хитой давлат
хўжалиги,
Намангандаги
«Тўқимачи»
маданият
саройи.

МАНЗИЛИМИЗ:

700029,

Тошкент — 29

Навоийшлар

хёёбони,

1-бино.

Телефон:

39—43—95

Обуна

индекси 64654

Буюрта 42

Ўзбекистон

Республикаси

«ШАРК»

нашриёт —

матбаачилик

концерни

Тошкент шаҳри

Суратчи: М. МАМАЖОНОВ

УРМОНЗОР

УТКИР ҲОШИМОВ:

КЎП ҲАНГОМАЛАР ЎТДИ

— Уткир ака, замон ҳам алғов-далғов бўлиб кетди. Баъзида тушингда яшаётганга ўхшайсан, киши. Сиз 50 ёшлик доводдан ошган, ҳаётнинг аччиқ-чучугини кўп тотган инсон сифатида шу кунларда нималар ҳақида ўйлаяпсиз!

— Одамнинг ёши элликдан ўтга ҳардам ҳаёл бўлиб қоларканми, ҳайронман, кейинги пайтларда миямга пала-партиш ўйлар кўп келаётган бўлди. Тахминан, мана бундай: хўп аксийб халқимиз борми? Тонг қоронгусидан шом қоронгусигача меҳнат қилди: икки «кисмен». Учинчи «кисмен»да ҳам бўш келмайди — серфарзанд! Жиндай бекор қолса, уй солади, тўй қилади, чойхонага чиқиб ошни уради. Қайтиб келиб, томорқасидаги экинга сув қуяди. Баъзилари ортиб қолган суви бир-бирининг тагига қуйиборади. Қарабсизки, иккита кўчқор гайрат билан сузишиб ётибди: «гурс-гурс», «қарс-қурси...» Панада эса 135 яшар тажрибали бўри пойлаб турибди. Хап этади-ю, икковини ҳам ялмай ютиб қўя қолади. Зўр томоҳ! Нима дедингиз?

— Болалигингизни ҳам тез-тез эслаб турсангиз керак. Эҳ, бир замонлар ўтди-да, деб...

— Бўлмасачи! Болалигимда уч марта сувда оқиб кетганман, икки марта қўлим синган, икки марта ток урган. Қизамиқ, безгак, кўйкўтал, бод, зотилжам — ҳулласи калом урушдан кейинги йилларда камбағалнинг бола-сига аталган ниманики «ҳада» бўлса, бенасиб қолмаганман. Айниқса, бир уйимиз бўларди. Тўқимачилар комбинатининг Дўмбрободдаги пионерлар лагери ошхонаси. Ёзда — ошхона, қишда — бизнинг уй. Синчи, ярим гишдан-терилган девор. Қиш кечалари саҳий Қорбобо фақат деразаларга эмас, уйимизнинг деворларига ҳам қировдан ақл бовар қилмас расмлар «чизиб кетарди». Мен ўша антиқа манзараларни томоша қилишни яхши кўрардим. Мабодо қаламкаш бўлмасам, рассом бўлардим-ов. Бу ҳаёда бошимиздан кўп ҳангомалар ўтди.

— Ҳар бир қалбни энтиктирадиган мангу туйғу — муҳаббат сизнинг дилингизга неча ёшингизда ошно бўлган!

— Нима ишингиз бор!
— Неча ёшингизда уйлангансиз! Кимлар совчилик қилган, тўйларингиз қандай ўтган — шулар ҳақида батафсилроқ гапириб берсангиз.

— Йўқичлик курсин! Ёшим ўттизини қоралаб қолганда уйланганман. Шунинг аламгами, ўғлимни йигирма ёшида уйлантириб қўйдим.

— Онлангиз ва фарзандларингиз...

— Битта ўғлим, битта келиним, битта қизим, битта кувим, битта хотиним ва битта кучгим бор. Лақаби — «Қоплон». Ҳайронман, нимагадир Саид Аҳмад акани ҳеч жини суймайди. Устозимнинг қадам товушини бир чақирим наридан таниб ақиллайверади. Менга Ўзбекистон Халқ ёзувчиси унвони берилганида Саид Аҳмад ака «Қоплон»га насиҳат қилдилар: «Энди сен қаида, хизмат кўрсатган ит бўлдинг, Қоплон. Ақлли бўлиб юрсанг, сенга медал олиб бераман, бўйинингга осиб юрасан», дедилар. Уша гап таъсир қилди шекилли, «Қоплон»нинг анча эси кириб қолди: ҳозир оқсоқолнинг қадамини икки чақирим наридан таниб воуллаяди. Анави ваъда ёдига тушса керак-да!

Жиддий айтадиган бўлсам, тўрттала фарзандим ҳақида ҳам, худого шукр, ҳозиргача ёмон сўз эшитганим йўқ. Оилам педагог. Инжиқликларим, қайсарликларимга чидагани, фарзандларимни яхши инсон қилиб тарбиялагани, меҳрибонлиги учун раҳмат!

— Болаларингизга қўйлаган энг қаттиқ жазонгиз қандай бўлган! Уларни ургансиз! Болалигингизда ўзингиз ҳам катталардан жазо олгансиз!

— Мен ҳам тирик одамман. Баъзан «тутиб» туради. Бунақа пайта... майли, у ёғини айтмай қўя қолай... Аммо бундай ҳолатлар камдан-кам бўлади. Фарзандларимга бирон қўл кўтарган эмасман. Бу — оиламизда ота мерос удум. Дадам баджаҳл одам эдилар. Аммо биз — болаларни бирон марта урган эмаслар. Онам, отамнинг ўзи у ёқда турарди, буюмларини ҳам «сизлаб» гапирардилар. «Адангни кетмонларини ювиб қўй», «Адангни соатларига тегма... Дадамнинг шарпаси узокдан сезилса, ойим ана, аданлар келяптилар», дер, бизлар ҳар қандай шўхликини йиғиштириб, сипо тортиб қолардик... Агар шу нарса «феодализм» деб аталса, бунақа «феодализм»нинг бошдан сув ўғириб ичиш керак!

— Чоп этилган китобларингиз ҳам юздан ошгандир!

— Ошириб юбордингиз, китобларимнинг сони қирққа бориб-бормайди.

— Сизим элимизда танимайдиган одам бўлмасе керак. Бу яхшим, ёмоним!

— Яхши томони ҳам бор, ёмон томони ҳам бор. Албатта, Ўзбекистоннинг турли чеккаларида сизни биров кўрганида эски қадрдонидек, қувониб кетса, табиийки, хурсанд бўласиз. Лекин... Яқинда бир вилоятда борган

эдим. Кун бўйи у ҳўжалиқдан бу ҳўжалиққа ўтиб, оёқда оёқ қолмади. Кеч-қурун жиндай ёнбошлаб дам олмоқчи эдим, эшик тақиллаб, бир кампир кириб келди. «Аягинанг айлансин, сени излаб, атайлаб Тошкентга бормоқчи эдим, яхшиям ўз оёғинг билан келибсан», деб гап бошлади. Қудаси билан аразлашиб қолган экан. Келинини роса бир соат ёмонлаганидан кейин навбат қудасига келди... Икки соат... Улгудек чарчаганман, кўзим юмилиб кетяпти... Қайси кун бозорга тушдим. Помидор сотаётган экан. Нархини сўрасам, «75 сўм-да, домла, сизга 75 сўм» дейди. «Бошқаларга-чи?», десам, «Бошқаларга 60 сўм» дейди. «Нечук бунча меҳрибонлик!» десам, «Сизники табаррук-да, домлакон», дейди...

— Уткир ака, Ўзбекистон Компартияси Марказқўмининг «машҳур» XVI пленумидан кейин адабиётчилар ўртасида латифанамо гап юради, Эмишки, маданият масалалари бўйича шўғулланадиган раҳбар ходимлардан бири ўша йиллари сиз бош муҳаррир ўринбосари бўлган Гафур Ғуллом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида ўтган бир йигинга ташриф буюриб, маъруза қилган. Сизга қарата: «Нима учун қайта қўриш ҳақида ҳикоя ёзилмапти», деб ўдағайлаган. Сиз «...кечирасиз, ҳикоя ёзиш кўп вақт талаб қиладиган қийин жараён» деб изох берганингизда, «ундай бўлса, роман ёзинглар!» деб дағдаға қилган экан. Шу гап ростми!

— «Машҳур» XVI пленумдан кейин чиндан ҳам бундай ҳангомалар бўлган. Шу ўринда кичик бир изох беришга тўғри келади. Аввало, бировнинг орқасидан гапириб яхши эмас. Қолаверса, ўша пайтада Марказқўм маҳкамасида ишлаганлар орасида ўз соҳасини мукамал биладиганлар оз эмас эди. Шунақа-ку, лекин маданият ишлари бўйича шўғулланувчи баъзи ўртоқлар ижодий зиёларининг фаолияти ўзига ҳос кечшини яхши тушунақчилар. Шу сабабли латифанамо воқеалар кўп бўлган. Эсимда, 1985 йили нашриётда Жуманиёз Жабборов директор эдилар. Биласиз, Жуманиёз ака жуда маданиятли, андишали одам. Бир кун билгим раҳбарларидан (Марказқўмда) бири келиб қолди. Кўл устида ётган дуч келган китобни қўлига олди-да, «мана шу китобга автор қанча гонорар олган!» деб сўради. Жуманиёз ака нима дейишини билмай, эсанкираб қолдилар. Кимдир «тўрт-беш минг» деган эди, ходимнинг тепа сочи тик бўлиб кетди. «Нима, беш минг!» деди ҳайратланиб. «Биз бир йилда шунча пул олмаймиз-ку». Секин тушунтирган бўлдим: «Ёзувчи бу китобни тўрт йил ёзган». Ходим гапимни шартта кесди. «Ёзмасин! Биров уни мажбур қиляптими?»

«Шарқ юлдузи»га бош муҳаррир бўлиб келганимда ҳам қизиқ ишлар бўлган. Бир кун шундай «масъул ходим»лардан бири «бостириб» келиб қолди. Ҳайдарали Ниёзов машинкандан чиққан қўлёзмани муаллиф нусхаси билан солиштириб, таҳрир қиладиган эдилар. Ходим бирпас томоша қилиб турди-да, шундай деди: «Ҳа, энди тушундим, сизлар бир қоғоздан иккинчисига кўчирганингиз учун маош оларкансизлар...» «Шарқ юлдузи»да ўттиз йил ишлаган, табиятан ўта вазими Ҳайдарали ака тахминан чорак соатча бир нуқтага тиниблиб ўтирди-да, уч марта чуқур-чуқур хўрсиниб, хонадан чиқиб кетдилар. Назаримда шу ўн

ТАҲРИРЯТДАН: Севалили адибимиз Уткир Ҳошимовни узоқ вақтлардан буён ташвишлантириб келаётган муаммо бизни ҳам астойдил қизиқтириб қолди, тезда тегишли инстанцияларга мурожаат этдик. У ердан қуйидаги маълумотни олдик. Чақалоқни эмизиб уадуми энг қадимий анъаналаримиздан бўлиб, умумий ўхшашлиги бўлса-да, ҳар бир вилоят, туманда ўзига хос кўринишларга эга. Масалан, қадим Хоразмда доя момолар чақалоқни тоза матога ўраб, онасининг қўлига тутқишадиган аввал, пиллага қайнатилган илпик сув солиб, унга ион магзини ивтиб олар ва: «Бисмиллоҳир раҳмонир роҳийм! Илоҳим ноил бўлсин, ошли бўлсин!» деб ивган ион ушоғи билан чақалоқни оғизлантиради (яъни рақзий тарзда лабларга суради). Қорақўллик доя момолар эса: «Бисмиллоҳир раҳмонир роҳийм! Худойим болагинамининг эмган суги ош бўлсин, укаларига бош бўлсин!...ота-онасига меҳрибон бўлсин!» деб, чақалоқни сарёғ билан оғизлантириб, сўнг онасининг қўлига беради. Чақалоқни қўлига олаётган ёш она ўнг томонга ёнбошлаб, гўдакка ўнг кўрагини беради. Кейин истаган томонга ёнбошлаб, қайси кўрағида сут мўл бўлса, ўшанисидан эмизаверади.

беш дақиқада озиб-тўзиб кетдилар...

— Охири марта тушингизга нима-лар кирди!

— Ёзда қоладиган тайинлироқ туш кўраётганим йўқ. Кўрсам айтаман.

— Айтгандай, «Тушда кечган умрлар» романингизни ёзиш қандай кенди!

— Асар изтироб билан ёзилди. Бу туйғу ўқувчига ҳам кўчса, хурсанд бўлар эдим.

— Янги романингиз учун мўмайгина қалам ҳақи олсангиз керак!

— Секинроқ айтасизми? Уртачароқ «отарчи» битта тўйда икки соат сид-кидилдан кучаниб қанча «якан» олса, мен ҳам беш йил кечалари ўхламай, ҳар бир қаҳрамон қисматини ўйлаб яратган романимга шунча гонорар оламан. Фарқимиз шундаки, «отарчи» «якан»ни доиракаши ва раққосаси билан бўлашади. Мен эса, гонораримни одил давлатимиз ва одил ўлпончилар билан баҳам кўраман. Тахминан, мана бундай. Ҳозир битта китобнинг баҳоси ўртача 10 сўм туради. Агар давлатимиз китобини юз минг нусхада чиқарса, миллион сўмга сотади ва менга саховат билан нақд 15 мингини ажратади! Шундан бир қисмини одил ўлпончилар олиб қолса, қўлимга роса ўн икки минг сўм тегади. Оз пулми? Уч кунда бир марта «кисмен» турадиган қоровул беш йилда ўттиз минг оларкан. Қоровул қаёқда-ю, аллақандай ёзувчи қаёқда! 12 минг сўм-а! Бунча пулга бутун бошли палто олиб кийишим мумкин. Палто тўзигунча худо пошшо. Бош омон бўлса, беш йилда яна бир роман ёзарман ахир!

— Сиз етакчи адабий ойнама — «Шарқ юлдузининг бош муҳаррирсиз. Хизматингизда давлат машинаси, маъза-да...

— Албатта, маъза, машина эмас, самолёт. Маркаси «Жигули». Учувчиси ҳам, радисти, механиги, слесари ҳам ўзим. Хабарингиз бор: бензин нархи осмонга чиқиб кетди. Биз эса пастладик, «ўн биринчи» трамвайда юришни маъж қилмаяптиз.

Аммо «Шарқ юлдузи» катта журнал деганингиз тўғри! Бозор иқтисодиёти шарофати билан, бизда ҳам «инкилобий» ўзгаришлар рўй бери. Мен каттак-о-он муҳаррир сифатида каттак-о-он офисда, каттак-о-он қасрдә ишлайман. Сиқилишиб ўтирса, кабинетимга 6 киши бемалол сиғади. Мажлислар ўтказиб тураемиз, 6 киши каминанинг хонасида ўтириб, қолганлар йўлакда тик туриб. Бундай пайтлари йўлакдан ўтаётган йўловчилар бир зум тўхтаб, «Шарқ юлдузи» фаолиятини яхшилаш хусусида қимматли маслаҳатлар беради. Ҳақиқий демократия!

— Эллик йил яшаб, англаб етган фалсафанингиз!

— Қирқ тўққизда қирмаган ақл элликда ҳам қирмас экан. Қўрқмасдан элликка чиқаверинг!

— Анъанавий савол. Ҳафтаномамизга қандай тилакларингиз бор;

— Суҳбатимиз ҳазил аралаш бўлди. Яна бир ҳазил қилсам, кўнглингизга оғир олмайди. «Оила ва жамяят» қизиқиш билан ўқияпти. Рўзноманинг бош сўкмаган эшиги қолмади ҳисоб. Назаримда муҳим бир нарса эътибордан четда қолаётганга ўхшайди... Шу...» эҳ оналарга маслаҳат берсангизлар: чақалоқни ўнг томонга ёнбошлаб эмизган маъқуллик, чап томонгами! Сўзбатдош: Абдуҳошим ИРИСБОЙ